

*International Conference
World Inequality: a challenge to globalisation
March 17-18, 2008*

Werknemers en de ongelijkheid in de wereld: uitdagingen voor de vakbeweging

*Luc Cortebeek
Voorzitter ACV
Vicevoorzitter IVV*

Geachte aanwezigen,

Professor Tandon heeft een werkelijk indrukwekkende analyse gemaakt van het globaliseringstrends. Zowel van de megatrends als van de actuele ontwikkelingen.

Ik deel een groot deel van zijn analyse, een groot deel van zijn bezorgheden en ga voor een groot deel ook mee in de marsrichting. En dat is er een van meer evenwichtige geopolitieke verhoudingen, waarin de van het rijke Westen, plaats maakt voor een meer evenwichtige, multipolaire architectuur. De tijd ontbreekt me om in te gaan op de diverse meer concrete denksproten die hij uitzet. Laat ik er de kernelementen van onze eigen analyse tegenover zetten. Alsook enkele van de oplossingsstrategieën die me prioritair lijken.

Ik denk dat je de analyse als volgt kunt samenvatten.

Eerste vaststelling is dat we er in slagen er globaal, gemiddeld genomen, in om vooruitgang te boeken in de strijd tegen de extreme armoede. Sommigen zullen zeggen: ondanks de globalisering. Anderen zullen zeggen: dankzij de globalisering. Maar de trend is er. Het volstaat er het laatste voortgangsrapport van de milleniumdoelstellingen op na te slaan. En je zult vaststellen dat er toch op enkele doelstellingen reële vooruitgang is. En dat is niet enkel door de ontwikkeling van China, zoals vaak wordt gesteld. Onderschat niet de impact van het opkomen van een land als India of de ontwikkelingen op het Zuid-Amerikaanse continent.

Maar laat ons dan onmiddellijk ook eraan herinneren dat de milleniumdoelstellingen al eerder werden herleid tot een minimum minimorum, dus heet is helemaal nog geen moment om victorie te kraaien.

We hebben het dus over de “bodemkoers”: de ontwikkeling van de extreme armoede. Ons maatschappijbeeld, ons programma is niet enkel gericht op het uitbannen van de armoede,

maar ook op een betere verdeling van de kansen en van de welvaart. Vanuit dit perspectief is de balans veel minder positief, eerder negatief.

Het IMF zelf stelde vast dat in de meeste regio's de ongelijkheid tussen landen is toegenomen, met uitzondering van zwart Afrika en de vroegere Sovjetunie.

Terwijl we in het gros van de landen ook een groeiende interne ongelijkheid zien, die zijn oorzaak voor een belangrijk deel ook vindt in de globalisering.

Er is de internationale concurrentie inzake fiscaliteit en loonkosten, die landen aanzet tot een vermindering van het overheidsbeslag en bijgevolg ook afbouw van sociale bescherming en collectieve voorzieningen, twee belangrijke herverdelingsmechanismen. Dit alles onder aansporing van de internationale economische instellingen.

Maar nog belangrijker is de wijze waarop de globalisering de werknemers disciplineert: het naoorlogse mechanisme van een billijke verdeling van de welvaart geraakte geheel ontwricht. Zelfs als het bedrijf zeer mooie winstcijfers kan voorliggen en de structurele performantie optimaal is, wordt het werknemers – omwille van de internationale concurrentie en de permanente chantage met delocalisatie – ten stelligste ontraden hiervan hun deel op te eisen.

Zodat ook de loonvorming nog onvoldoende zijn rol kan spelen als derde belangrijke herverdelingsmechanisme. De koek wordt mooi gebakken, maar nog nauwelijks verdeeld. De verschrompeling van het aandeel van de werknemers in de nationale welvaart is er een symptoom van. In België zijn we door de vloer van 50 % gezakt.

Maar gelijkaardige evoluties doen zich voor in de meeste andere geïndustrialiseerde landen.

Dit gaat gepaard met een groeiende inkomensongelijkheid. Wetenschappers leiden dat af uit de evolutie van de Gini-coëfficiënten. Werknemers laten zich eerder leiden door de wijze waarop het topmanagement wordt verloned, door de ontwikkeling van een nieuwe klasse van superrijken ook, met een exorbitante levensstijl. Door de wijze waarop een deel van de productie, en nu ook dienstverlening, wordt verplaatst naar landen met zeer lage lonen, en waar elementaire arbeidsnormen met de voeten worden getreden.

Het is ons niet ontgaan hoe vanuit Ecofin, de Europese Raad van de Ministers van Economie en Financiën, zelf signalen kwamen over enige ongerustheid ingevolge het verkleinende loonaandeel van de werknemers.

Laat u me toe enkele richtingen uit te zetten, die me essentieel lijken om het vraagstuk van de wereldwijde ongelijkheid aan te pakken.

Spoor één: de ontwikkeling, wereldwijd, van een set van sociale basisnormen. Als we moeten kiezen tussen charter en caritas, dan kiezen we voor het charter. We zijn altijd een koele minnaar geweest van het maatschappelijk verantwoord ondernemen. Als vakbeweging is er niet echt een reden om tegen te zijn. Dat bedrijven moeite doen om zich in te zetten voor een aantal waarden, daar is niks mis mee, integendeel. Zelfs wanneer het schone schijn is, heeft dit vanuit syndicaal oogpunt het voordeel dat bedrijven derwijze een reputatiekapitaal opbouwen, dat hen kwetsbaar maakt in geval van schending van de waarden en normen die zij zeggen voor te staan.

Alleen worden we er niet warm van. Omdat het er te dik op ligt dat het bedrijfsleven MVO en in het bijzonder de *soft law* bij voorkeur gebruikt om aan hardere sociale of ecologische normen te ontsnappen.

Daarvoor is het ook allemaal te precair. MVO oogt te veel als een laagje watervernis, dat snel afbladdert bij de eerste de beste regenbui. Wanneer de resultaten tegenvallen. Of wanneer zich marketingtechnisch een alternatieve strategie opdringt. Of wanneer de aandeelhouders plotsklaps een nieuwe koers willen varen. Vooral dat laatste wordt almaar problematischer, met de dubbele beweging die zich vandaag voordoet. Het aandeelhouderschap wordt steeds volatieler. Naar verluidt is de gemiddelde tijd dat aandelen in bezit worden gehouden, gezakt van 7 jaar, naar 7 maanden. Terwijl je wereldwijd de groeiende impact ziet, in het bijzonder van de hedge funds, van het activistische aandeelhouderschap, dat alleen maar uit lijkt op beursuccessen op korte termijn. En dat vandaag geen strobreed in de weg wordt gelegd door de internationale economische instellingen, noch door de Europese instanties of de Lidstaten. Terwijl toch vaststaat welke nefaste rol zij hebben gespeeld in de wereldwijde financieel-economische crisis.

Wie het vandaag heeft over vrijhandel, die gewaagt steeds van “level playing field”.

Welnu, we zijn dringend toe aan een “social living playing field”: de opbouw, wereldwijd van een sokkel van universele werknemersrechten, en dat gekoppeld aan een stevig handhavingsbeleid. Die sokkel bestaat al voor een deel. Hij zit vervat in de harde kern van de IAO-verdragen, vandaag aan de man gebracht onder de vlag van “decent work”, waardig werk. De kwestie is vooral de verspreiding ervan, via de ratificaties, en de naleving ervan. Het internationale beleid is immers in hetzelfde bedje ziek als het Europese sociale beleid. Grotelijks een stand still wanneer het gaat om uitvaardiging van nieuwe of verstrengde sociale normen. En in de plaats *soft law*, met richtsnoeren, aanbevelingen en sensibilisatie.

Bedrijven die oprecht bekommerd zijn om maatschappelijk verantwoord ondernemen, moeten daarvoor geen schrik hebben, integendeel, ze hebben er dan belang bij dat ook de concurrentie dezelfde regels moeten volgen.

Second orientation: the creation of a social base for social welfare.

Social security is a necessary component of any strategy aimed at curbing social inequality. One thing we are critical of in the Millennium Development Goals is that they do not fully recognize the importance of social security in the fight against poverty. I hope this situation can change.

That is a point on which we have not made a lot of progress yet.

Of course, we have the old ILO standards on social security, but how do they help us? The number of ratifications provides an indication, but it is not the only way to measure the impact of these standards. For instance, very few African countries have ratified Convention nr. 102, the ILO's fundamental convention on social security. However, almost 3 out of 4 African countries have organised a pension system modelled on the framework provided by the Convention. Still, we must accept the challenge of significantly increasing the legal implications of these standards, or at the very least of the most fundamental ones.

We used exactly the same kind of tactics in our action for *decent work*, in various phases.

First, the description of a basic set of rights: what should the minimum minimumorum be?

Second, how can we make sure that as many Member-States accept this minimum minimumorum?

Third, how do we integrate this basic set of rights in the UN strategy for the Millennium Development Goals, which is focusing on the elimination of poverty?

Fourth, how do we impose such an agenda upon the international economic institutions, such as the IMF, the World Bank and, last but not least, the World Trade Organization?

I am convinced that, since we were able to give the *decent work*-agenda a substantial boost, we must commit ourselves with the same ambition to the debate on a *decent life*-agenda.

This debate raises a series of issues:

- What do we see as a basic set of social security rights, since there is no hierarchy in the current ILO standards;
- Which is the relationship between the State and the civil society, and especially which role will the civil society have to play if the State refuses or is unable to play its part, in the same way as social security was developed, in our countries too, thanks to workers' own volunteer initiative through mutual health insurance funds and trade unions;

- What is the relationship between social security and the informal economy, which in many states takes the bulk of the economy;
- How do we make sure everybody can afford social security insurance? The following figure gives us the beginning of an answer: 2% of the international GDP is enough to provide a basic worldwide insurance for the poorest people;
- Should we not also amend the current ILO conventions - the danger here is that some people want to undermine them – or supplement them?

J'en arrive ainsi à ma quatrième piste pour remédier aux inégalités au niveau international. Cette quatrième piste, c'est le développement du mouvement syndical lui-même. Il faut le reconnaître, on n'a jamais fait beaucoup de cadeaux aux travailleurs. De nombreuses réalisations, et en particulier les progrès en termes de redistribution des revenus, n'ont été possibles que grâce au syndicalisme: grâce à la concertation, grâce à l'action lorsqu'elle a été nécessaire, grâce aux hommes politiques dont nous avons gagné la confiance. Ceux qui ont compris qu'il fallait combattre les inégalités de revenus dans le monde, doivent reconnaître le rôle indispensable que le syndicalisme joue dans cette lutte.

C'est aussi pour ces raisons qu'en tant que mouvement syndical, nous avons toujours fortement investi dans le développement du syndicalisme libre dans les pays du Sud et de l'Est.

Et c'est pour cela que les droits syndicaux occupent une place aussi centrale dans notre campagne pour un travail décent.

Traditionnellement, la CSC a toujours soutenu le développement du syndicalisme dans les pays du Sud et de l'Est. Nous poursuivrons dans cette voie avec la Confédération syndicale internationale. Il n'est pas toujours aisé de convaincre les responsables belges de la coopération au développement de l'importance de notre point de vue dans le cadre de la lutte contre la pauvreté et l'inégalité. On peut toutefois difficilement nier que la lutte des travailleurs belges pour leur émancipation repose précisément sur le syndicalisme libre.

Peut-on prétendre, comme on le dit souvent, que le syndicalisme entrave le développement économique ? A partir d'une comparaison internationale, la Banque mondiale a, récemment encore, conclu qu'un climat socioéconomique sain, basé sur des relations collectives de travail équilibrées, constituait au contraire un climat favorable au développement économique d'un pays.

J'en arrive ainsi à un cinquième et dernier point : le développement des institutions internationales, dans le sens de la nouvelle 'architecture' dont a parlé le professeur Tandon.

Il est aujourd'hui largement acquis que le développement international doit respecter une triple 'bottom line', avec un équilibre entre les trois P de Profit, People et Planet, croissance économique, cohésion sociale et respect de l'environnement ; le développement durable, en d'autres mots.

Il faut toutefois reconnaître que cet équilibre est aujourd'hui absent des mécanismes de "governance", ou de l'architecture actuelle si vous préférez.

Je constate néanmoins des ébauches d'évolutions positives au niveau du FMI et de la Banque mondiale. Je vois comment l'Organisation internationale du Travail, sous la direction de Somavia, a réussi à associer les institutions économiques dans son agenda en faveur du travail décent.

Personne ne peut nier les défis liés au climat. La dernière conférence de Bali s'est terminée sur une note relativement positive et plutôt imprévue. Nous sommes toutefois bien loin encore de l'approche équilibrée et intégrée qui constitue un élément central du concept du développement durable.

Cet équilibre nécessite un renforcement de l'OIT, qui est le pivot du développement du 'social levig playing field' dont j'ai déjà parlé. Il nous faut plus de moyens de pression, pas uniquement à l'égard des Etats membres, mais aussi par rapport aux entreprises multinationales.

Pour ce faire, le rôle et le fonctionnement des institutions économiques internationales doivent être repensés en profondeur. Ces institutions ont fait de très nombreux dégâts dans les pays du Sud et de l'Est en promouvant, ou plutôt en imposant, un modèle de développement basé sur un marché libre non corrigé. Il faut améliorer la coordination au sein des institutions des Nations Unies, notamment de l'OIT, favoriser leur fonctionnement démocratique, avec un renforcement du rôle des pays du Sud et de l'Est, et assurer une plus grande transparence.

L'environnement reste évidemment le parent pauvre.

Dernier point d'attention, nous constatons que les questions économiques, sociales et écologiques sont étroitement imbriquées. Nous devons en tenir compte dans notre approche.